

Alojzije ČONDIĆ

ŽUPNA ZAJEDNICA PRED IZAZOVIMA SUVREMENOGA DOBA

Parish community facing the challenges of modern times

UDK: 27-772-46“20“
27-46

Pregledni znanstveni rad
Review article

Primljeno: 7/2019.

345

Služba Božja 4119.

Sažetak

U rastućemu kulturnom, etičkom i religioznim pluralizmu župna je zajednica pozvana posvjedočiti svoj identitet i navijestiti evanđelje. U promjenjivomu svijetu, ubrzana životnoga ritma, punog izazova i zamki, smisao župe je voditi ljude Bogu i jedne drugima osluškujući njihove nevolje, radosti i nade, jer konkretni čovjek je uvijek u središtu župne zajednice. Tradicionalnoj župi nužna je metamorfoza, jer u suvremeno doba misionarski oblik župne zajednice otvara se svima i u službi je navješćaja, prenošenja i slavljenja vjere u zajednici. U skladu s tim autor razmatra utjecaj društveno-kulturnih okolnosti na razvitak župnoga pastoralna, a potom predložuje pastoral i župnu zajednicu u poimanju pape Franje. Isto tako, ističe teološko-pastoralno traženje bitnoga u svijetu, a ono se temelji u otkrivanju načela utjelovljenja, u Isusu Kristu, u kojemu se zrcali smisao ljudske opstojnosti. Na kraju, služeći se metodom pastoralne ili evanđeoske prosudbe, strategiju, odnosno perspektivu župne zajednice u suvremeno doba sagledava i bistri kroz dinamičan pastoralni model triju glagola: integrirati, pratiti i prosuditi.

Cljučne riječi: pastoral, župna zajednica, kultura, suvremeno doba, obitelj.

UVOD

U teološko-pastoralnoj i društveno-kulturnoj perspektivi osim evanđeoske prosudbe “znakova vremena” bitno je u suvremeno doba prikladno pozicionirati župni pastoral, na što je svojedobno upozorio sveti papa Ivan Pavao II.: “Crkveno zajedništvo, iako uvi-

jek ima univerzalnu dimenziju, najneposredniji svoj i vidljivi izraz nalazi u *župi*: ona je ono krajnje mjesno očitovanje Crkve, u nekom smislu *Crkva sama što živi među kućama svojih sinova i svojih kćeri*.¹ S druge strane Crkva, pa tako i župa, nije samo zajedništvo, već i dijakonija, uzajamno služenje. Od posebne je važnosti razmotriti u čemu se u postmoderno individualizirano doba očituje župna crkvenost, odnosno župno zajedništvo i služenje.

U teološko-pastoralnoj svijesti nekih pastira, teologa i vjernika laika, velikim dijelom prevladava tradicionalno poimanje župnoga pastoralala, koji se dugo oblikovao pod utjecajem u to doba veoma učinkovitih pothvata Tridentskoga sabor (1543.-1562.). Međutim, društveno-kulturni kontekst ubrzano se mijenja te se bitno reflektira na život i pastoral župne zajednice. U svakomu župnom pastoralnom radu bitno je uzeti u obzir društvene okolnosti i analizirati njihov utjecaj na svijest i život vjernika tražeći prikladnije oblike rada u nakani što uspješnijega evangelizacijskog djelovanja.

Dok su društvene okolnosti bile homogene u pastoralu se nije mnogo govorilo o evangelizacijsko-misionarskom obliku djelovanja, ali postmoderno i pluralno okružje, prožeto heterogenim tendencijama, što je mudro uočio papa Franjo, koji snažno potiče misijsku usmjerenost župnoga pastoralala², obnovi pastoralala pridonosi "župa kao obitelj obitelji"³.

1. UTJECAJ DRUŠTVENIH OKOLNOSTI NA ŽUPNI PASTORAL

Postojeći oblik župnoga pastoralala duboko je ukorijenjen u tradicionalnomu shvaćanju crkvenoga rada, koji je dugo vremena bio prikladan društveno-kulturnim, uglavnom homogenim okolnostima svoga doba. Tradicionalni oblik župnoga pastoralala, kao plod srednjovjekovnih društveno-pastoralnih okolnosti, proizišao je iz teološko-pastoralnih spoznaja i smjernica Tridentskoga sabora, čije su se postavke dugo vremena pokazale veoma učinkovito. Jer, Crkva se, kako tvrdi pastoralist Mihael P. Zulehner, 'strukturalno inkarnirala' ne samo u svijet, nego i u konkretno društvo i

¹ Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu *Christifideles laici* (30. XII. 1988.), KS, Zagreb, ²1997., 26.

² Usp. Franjo, Pobudnica *Evangelii gaudium* (24. 11. 2013.), KS, Zagreb, 2013., 28 (dalje: EG).

³ Franjo, Pobudnica *Amoris laetitia* (19. III. 2016.), KS, Zagreb, 2016., 202 (dalje: AL).

njegov poredak. U srednjemu vijeku religiozni životni prostor bio je zemljopisno određen župama, koje, kao tradicionalna mjesta religioznoga života, nisu morale biti misionarske, jer su već unaprijed imale župljane. Ljudi su bili obvezni pripadati svojoj župi i u njoj obavljati bogoslužne obrede. Dušobrižništvo se odnosilo samo na duhovni vid pastoralara te je bilo dovoljno samo evanđeljem pročistiti ono što je kulturno i društveno bilo nametnuto.⁴

Danas su se društveno-kulturne okolnosti bitno promijenile, a pastoralni je mentalitet još uvijek usidren u tradicionalnim okvirima. Dok su prevladavale homogene okolnosti, u duhu *societas christiana*, tradicionalni oblik pastoralara bio je prihvatljiv. No, suvremeni stil života, pod utjecajem prosvjetiteljskih i hiperindividualističkih kategorija, razvodnjuje zajedništvo i pripadnost čvrstim ustanovama kao što su brak i obitelj, župna zajednica i narod te potencira društvenu i duhovnu neravnotežu stvarajući kulturni, religiozni i etički pluralizam, što zahtijeva sustavno osmišljeniji i prikladniji oblik župnoga pastoralara. Opasnost se nazire u oblikovanju mentaliteta ljudskoga samoostvarenja i samodopadnosti, što isključuje djelovanje Božje milosti. Takve tendencije, u ruhu pelagijanizma i gnosticizma, ispriječile su se kao veliki izazov pastoralu župne zajednice.

Glavna označnica suvremenoga društva i kulture, kako ističe papa Franjo, jest “stalno ubrzavanje promjenâ čovječanstva ... ciljevi te brze i stalne promjene nisu nužno usmjereni prema općem dobru i ljudskom, održivom i cjelovitom, razvoju”⁵. Crkva živi i djeluje u određenoj kulturi i društvu, ali poteškoća nastaje što se crkveni planovi, strukture i ustroj, naviknuti na stoljetnu kolotečinu, teško nose s brzim promjenama i usporeno pokreću te katkada, zbog nedostatka odlučnosti proročkoga duha, nedovoljno nastoje preduhitriti društveni tijek dekristijanizacije ukorjenjujući poruku evanđelja. U porastu je tendencija transhumanizma koji desakralizira i istodobno apsolutizira ovozemaljski život svodeći čovjeka na objekt tehnološke manipulacije što posljedično dovodi do depersonalizacije pastoralara. Pod utjecajem suvremenih kulturnih promjena ljudi se otuđuju i zatvaraju u subjektivizam, što u župnim zajednicama, kako reče papa Franjo, otvara prostor širenju hereze “sivoga pragmatizma” pre-

⁴ Usp. Peter Neuner – Paul M. Zulehner, *Dodi kraljevstvo tvoje. Praktična ekleziologija*, Ex libris, Rijeka, 2015., 190.-191., 217.

⁵ Franjo, Enciklika *Laudato si* (24. 5. 2015.) KS, Zagreb, 2015., 18.

ma kojemu kršćanske zajednice više nemaju što poručiti i dati suvremenomu čovjeku.⁶

Ubrzane promjene odražavaju se na promjenu mentaliteta vjerske prakse i na ljestvicu vrjednota koju naučava Crkva, odnosno unutarnji župni sustav sve više postaje zahvaćen prosvjetiteljskim idejama, koji može dovesti do “pastoralne dezorijentiranosti”⁷. Za razliku od tradicionalnog ambijenta, kršćansku se vjeru ne doživljuje više tako intenzivno kao temeljni i ujedinjujući čimbenik, koji daje smisao života, nego kao jednu od opcija koju osoba može, zavisno o okolnostima, prihvatiti ili odbaciti. To je pokazatelj da više ne živimo u *societas christiana* i da je tradicionalni oblik pastora bitno nadiden, štoviše, zajedništvo se narušava i propagira se individualni izbor i liberalni pristup, koji je zazire od utjecaja svake institucije. Život i pastoral župne zajednice nagrižen je nasrtljivošću individualističkoga i subjektivističkoga mentaliteta i zato se župa nalazi pred neodgovidivim zahtjevom metanoje i širenja pastoralnoga obzorja.

Osim strukturalnih poteškoća mnogim se našim župnim zajednicama nameće pitanje demografskoga pustošenja te pojačana tendencija unutarnjih i vanjskih migracija, odnosno putnika i selilaca⁸. Pred pritiskom novoga globalnog poretka, tržišnoga materijalizma i razvratnoga hedonizma iz vida se gubi duhovna perspektiva bez koje čovjek postaje samo puki ‘župčanik na krugu’. Takvo ozračje u čovjeku stvara osjećaj apatije, nemoći i bijega od stvarnosti. Neki ne žele stvarati brak i obitelj, a mnogi pod pritiskom društvene neravnoteže napuštaju svoje domove i sele iz Hrvatske, što dovodi do starenja nacije i postupnoga izumiranja. Ipak, unatoč toj višeslojnoj napuknutosti, treba stvarati eklezijalnu svijest i voditi pastoralnu brigu o onima koji odlaze u nove sredine unutar ili izvan Hrvatske te, da se ne bi crkveno izgubili, pomoći im da se što bolje uvrste u život nove župne zajednice. S druge strane, bez obzira što tko mislio o useljeništvu, s pastoralnoga aspekta treba uzeti u obzir činjenicu migrantske krize i da u

⁶ Usp. Kongregacija za nauk vjere, *Placuit Deo* (22. 2. 2018.), KS, Zagreb, 2018., 2.-4. Carlo Lorenzo Rossetti, *Il transumanesimo. Contributi per un discernimento cristiano*, Rassegna ti teologia, 59 (2018.), 3., 373-392.

⁷ Usp. Danilo Quinto, *Disorientamenti pastorale. La fallacia umanistica al posto della verità rivelata?* Casa Editrice Leonardo da Vinci, Roma, 2016.

⁸ Usp. Papinsko vijeće za pastoral selilaca i putnika, *Uputa Erga migrantes caritas Christi* (2. 5. 2004.), KS, Zagreb, 2005. Martin McKeever, *La migrazione: come discernere una politica responsabile?*, u: Antonio Donato – Jules Mimeault (ur.), *Il discernimento. Fondamenti e luoghi di esercizio*, Atti del convegno, Editiones Academiae Alfonsianae, Roma, 2018., 189.-204.

Hrvatsku dolaze mnogi ljudi iz drugih kultura i religija, na što su više puta upozoravali hrvatski biskupi.⁹ Neki su samo u prolazu turistički, neki su kao sezonski radnici, a drugi imaju tendenciju stalnoga boravka. Crkva treba razmišljati o preustroju pastorala i nalaziti načine kako kršćanima dati potporu te ih integrirati u župne zajednice i kako svima drugima pokazati dijalošku, dja-konijsku i karitativnu odrednicu evanđelja. Tradicionalni oblik župnoga pastorala u tim relacijama teško može dati dublje učinke, stoga kako u sjemenišnim i fakultetskim okružjima u formaciji budućih svećenika i vjernika laika, tako i u konkretnim okolnostima na župnoj razini među vjernicima treba njegovati ozračje i kulturu prihvaćanja i solidarnosti prema seliocima. Jer migracije u našim okolnostima postaju pastoralni izazov i šansa.

Pred povijesnim smo pastoralnim pitanjem: koji oblik pastorala, u kontekstu goruće društvene krize, promjena i suvremenih pastoralnih izazova, primijeniti na biskupijskoj i župnoj razini, odnosno kako prenositi vjeru i naviještati Radosnu vijest ljudima postmodernoga doba? Očito je da na svim pastoralnim razinama žurno treba razmišljati o preustroju župnoga pastorala u čijem je središtu evanđeoska briga za čovjeka.¹⁰ Međutim, s teološko-pastoralnog aspekta, u preustroju crkvenih struktura i svih drugih pothvata, da ne bi došlo do pastoralnoga zastoja i skliznuća, neizostavno je nastojati oko usklađenosti metodologije uzevši u obzir kairološku, kriterijološku i operativni dimenziju.

Prije svega primjetno je da se, za razliku od ranijih vremena, postupno stvara novi osjećaj *pripadnosti*. Pripadnost nekoj ustanovi ili društvenoj skupini nije više čvrsto vezana uz teritorij, nego je, pod utjecajem postmoderne i globalne pokretljivosti, sve više nadilazi. Suvremeni ljudi pod utjecajem ubrzanih promjena i zahtjeva na dnevnoj razini pripadaju različitim i suprotstavljenim svjetovima. Već ta činjenica suštinski narušava koncepciju tradicionalne župe koja je vezana uz zemljopisne granice, jer ljudi upoznaju druge razine djelovanja, uspostavljaju razne oblike međuljudske povezanosti i duhovnosti, pa teže birati ono što im odgovara. Mnogi, gotovo po zakonu tržišta, zbog nedostatka svijesti o važnosti župnoga zajedništva ili zbog neprihvaćenosti u župi, zbog subjektivnoga poimanja župnoga života i crkveno-

⁹ Usp. Izjava Komisije Iustitia et Pax Hrvatske biskupske konferencije, *Izazovi migrantske krize u europskom prostoru* (17. srpnja 2018.).

¹⁰ Usp. Bono Zvonimir Šagi, *Pastoral župne zajednice*, KS, Zagreb, 2001. Luca Bressan, *Regole per un discorso sulla parrocchia oggi*, u: Lucio Soravito – Luca Bressan (ur.), *Il rinnovamento della parrocchia in una società che cambia*, Edizione Messaggero, Padova, 2007., 11.-33.

ga osjećaja traže osobna duhovna zadovoljstva tamo gdje im više odgovara. Temeljna poteškoća, osim toga, proizlazi iz fragmentarnosti braka i obitelji, jer sve donedavno cijele su obitelji zajedno pohađale liturgijska slavlja i stvarale svijest suodgovornosti i pripadnosti župnoj zajednici. To dovodi do činjenice da župe po rođenju ili mjestu stanovanja bivaju zamijenjene drugima, tj. njima prihvatljivijim župnim ambijentom, skupinama, pokretima, zajednicama, slavljinama, mnogovrsnim oblicima susreta. Pastoralna diskrepancija znatno se uočava nakon primanja sakramenata inicijacije ili ženidbe, kada većina mladeži i vjenčanih zanemaruju vjersku praksu ili se posve udaljuju. Očito epohalne promjene lišavaju župu stečenih navika te je potiču na pastoralni zaokret, jer ne radi se samo o krizi postojećega župnog pastoralna, već je riječ o upitnosti samoga pastoralna. U posljednje se vrijeme uočava da se neki svećenici, nakon iskustva vizije Crkve u duhu Drugoga vatikanskog sabora, vraćaju na tradicionalni tridentski model *cura animarum*, dok drugi prezentiraju razne pokrete ili skupine kao alternativu župi. Međutim, razvodnjeni župni pastoral teško prenosi vjeru drugim naraštajima te je u poteškoći jasno, vidljivo i učinkovito artikulirati kršćansku poruku. Jer evanđeoska poruka ako nije jasna, onda nije poruka. Crkva očito prolazi pastoralnu krizu, koja se posebno očituje u župnoj zajednici, a koja, unatoč svemu, ostaje 'temeljno mjesno očitovanje Crkve'.¹¹

2. PASTORAL I ŽUPNA ZAJEDNICA U POIMANJU PAPE FRANJE

Papa Franjo u svojoj pobudnici *Evangelii gaudium* razmatra o potrebi promjene pastoralna ističući da je "nužno prijeći s jednog pastoralna pukog čuvanja na izrazito misijski pastoral"¹². Crkvu doživljuje kao zajednicu učenika misionara koja "izlazi" i preuzima inicijativu, uključuje se, prati i donosi plodove. Naglašava važnost nove evangelizacije te iznosi nadu da će sve zajednice napredovati na putu pastoralne i misijske preobrazbe, jer puka administracija nije dovoljna, pa potiče ne reformu struktura, koju zahtjeva *pastoralna preobrazba*. Bitna crkvena struktura je župa o kojoj piše:

"Župa nije neka prolazna struktura; upravo zato što posjeduje veliku prilagodljivost, može poprimiti vrlo različite oblike koji od pastira i zajednice zahtijevaju misijsku poučljivost

¹¹ Usp. Pero Aračić, *Prezbiter i župna zajednica: poteškoće i perspektive*, Diacovensia, 18 (2010.), 2., 387.-396. Giovanni Villata – Tiziana Ciampolini (ur.), *La parrocchia innovativa. Progettare la pastorale a partire dal territorio*, EDB, Bologna, 2016., 38.-44.

¹² EG, 17.

i kreativnost. Premda nije jedina evangelizacijska institucija, ako je kadra neprestano se obnavljati i prilagođavati, nastavit će biti “*Crkva sama što živi među kućama svojih sinova i svojih kćeri*”. Pretpostavka za to je da stvarno bude u kontaktu s obiteljima i životom naroda i da ne postane suvišna struktura odijeljena od naroda ili skupina izabranih koji gledaju samo na sebe. Župa je prisutnost Crkve na nekom teritoriju, mjesto na kojem se sluša Božja riječ, mjesto rasta u kršćanskom životu, mjesto dijaloga, navještaja, velikodušne ljubavi, klanjanja i slavljenja. Župa, svim svojim djelovanjima, potiče i odgaja svoje članove da budu evangelizatori. To je zajednica zajednicâ, svetište gdje žedni dolaze piti da nastave svoj put, i središte iz kojeg se stalno šalju misionari. Moramo, međutim, priznati da poziv na preispitivanje i obnovu župa nije još uvijek dao dovoljno plodova da one postanu još bliže ljudima, da budu sredine živog zajedništva i sudjelovanja i da budu potpuno misijski orijentirane¹³.

U tim Papinim mislima sažeta je teološko-pastoralna bit župne zajednice, koju sagledava u dinamičnoj i pokretljivoj perspektivi, jer župa je po svojoj konstituciji, promatrano u biblijskom i teološkom vidu (usp. 1Pt 1,1), putujuća, hodočasnička ustanova (*paroikía*). Papa upozorava na opasnost da se župna zajednica usidri, povuče i zaustavi u svomu razvitku na hodočašću prema “domovini na nebesima” (Fil 3,20). Jer župa nije anakrona struktura niti je nadiđena, već je mjesto obnove i rasta, koje zahtijeva poučljivost i kreativnost, obnovu i prilagodljivost te je mjesto dijaloga, navještaja, slavljenja i misionarskog usmjerenja.¹⁴ Bez obzir na njezin oblik i veličinu, župa je pozvana, u duhu “biblijskoga pastoralna”, na sebe preuzeti rast kršćanskoga života kroz prizmu suradnje i suodgovornosti pastira i vjernika laika vodeći računa o pastoralnoj preobrazbi sinodalnoga oblika, duhovnosti i zajedništvu te reviziji struktura u pozicioniranju župnih participativnih tijela (npr. pastoralno i ekonomsko vijeće).

Papa Franjo evidentno sagledava pastoral u misijskomu ključu,¹⁵ koji drži *paradigmom svakoga djelovanja Crkve*, i traži da se napusti lagodni pastoralni kriterij koji se vodi krilati-

¹³ EG, 28.

¹⁴ Usp. Erio Castellucci, La teologia e il discernimento pastorale, u: Ignazio Sanna – Andrea Toniolo (ur.), *Quale teologia per quale chiesa? Il ruolo della teologia nella pastorale*, EDB, Bologna, 2017., 93.-101.

¹⁵ Usp. Roberto Repole, Per una Chiesa a misura di Vangelo. L'ecclesiologia nel magistero di papa Francesco, u: Alberto Cozzi – Roberto Repole – Giannino Piana (ur.), *Papa Francesco quale teologia?* Cittadella Editrice, Assisi, 2016., 100.-107.

com: ‘uvijek se tako radilo’. Pastoral poima u duhu sinodalnosti i poziva vjernike da budu odvažni i kreativni u zadaći propitkivanja evangelizacijskih ciljeva, struktura, načina i metoda vlastitih zajednica.¹⁶ Govoreći o potrebi reforme struktura i preobrazbe pastorala ističe da “redoviti pastoral u svim svojim aspektima bude širi i otvoreniji, da se u pastoralnim djelatnicima probudi stalna želja za ‘izlaženjem’” iza zatvorenih vrata.¹⁷ U pastora-lu je važno znati *što* i *kako* činiti, tj. imati jasan cilj, a “kada se prihvati neki pastoralni cilj i način pastoralnog djelovanja, koji stvarno dopire do svih bez iznimka ili isključivanja, navještaj se usredotočuje na ono bitno, na ono što je ljepše, veće, privlačnije i istodobno nužnije”¹⁸. Kada se radi o odnosu župe i crkvenih pokreta, papa Franjo ne libi se istaknuti temeljnu ulogu župe kao zajednice, koja je u trajnomu “izlasku”.¹⁹ U pobudnici *Amoris laetitia*, govoreći o obiteljskomu pastoralu, posvješćuje da “župa kao obitelj obitelji” usklađuje doprinose malih crkvenih zajednica, pokreta i udruga. Osim toga, župu vidi kao mjesto u kojemu se razvija obiteljski pastoral, tj. mjesto u kojemu iskusni bračni parovi stoje na raspolaganju mladima parovima u sazrijevanju na putu bračnoga zajedništva.²⁰

3. TEOLOŠKO-PASTORALNO TRAŽENJE BITNOGA

Razmišljanje i rad u župnoj zajednici, ako se ne promatra očima vjere²¹, lako može zapeti na sociološkoj površini odbacujući njezinu teološku postavku te konstatirati da je župa u globalnomu svijetu suvišna kao povijesna tvorevina.²² Današnju župnu zajednicu ne smije se mjeriti kriterijima iz prošlosti. Jer prošlo je vrijeme (*societas christiana*), kada se u župnoj zajednici nije moralo mnogo raditi misleći da je župa društveno-kulturna stvarnost u kojoj se spontano raste i čiji je nositelj samo župnik.

¹⁶ Usp. EG, 33.

¹⁷ EG, 27., 46.

¹⁸ EG, 35.

¹⁹ Usp. Dino Negro, *Parrocchia. Lavori in corso. La sfida del cambiamento*, Paoline, Milano, 2018., 105.-126.

²⁰ Usp. AL, 202., 223.

²¹ Usp. Drugi vatikanski koncil, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* (7. XII. 1965.), KS, Zagreb, 72008., 4., 11 (dalje: GS).

²² Usp. Nediljko Ante Ančić, *Crkva u društveni promjenama*, Crkva u svijetu, Split, 2007., 137.-147. Stipe Nimac – Brigita Perše, *Župa u povijesnim mijenama*, Ravnotarski cvit, Lepuri, 2013.

Osim toga, društveni se poredak brzo mijenja te utječe na stavi i odnos ljudi prema vrjednotama²³. Župa, kao zajednica vjernika, jest mjesto susreta Boga i ljudi, pa kao takva ima svoju teološku ukorijenjenost te pastoralnu neminovnost i perspektivu. Ona je poput organizma koji treba trajno osvježavati i obnavljati, odnosno nužno je raditi na duhovnoj vrsnoći, suradnji i su/odgovornosti vjernika, poput prvih kršćanskih zajednica (usp. Dj 2,42-47). Nije dovoljno samo katekizamsko znanje i izvanjska pojavnost, nužan je naviještaj i dijakonija, djelovanje i njegovanje ljubavi prema bližnjima, poglavito prema nemoćnima, osobna odgovorenost i evanđeoska prepoznatljivost. U suprotnomu, pastoralni rad može biti lišen evanđeoske poruke i proročkoga duha, pa zbog manjka iskustva Kristove ljubavi može doći do pastoralne monotonije.

Da se ne bi, zbog mnogih nevolja, upalo u teološko-pastoralno beznađe, treba trajno isticati ono što je bitno, tj. "pristupiti k njemu, *Kamenu živomu*" (usp. 1 Pt 2,4), otkrivati snagu Božje Riječi, tražiti Isusa Krista. Isus je obećao da će biti tamo gdje su dvojica ili trojica sabrana u njegovo ime (usp. Mt 18,20), tj. u Crkvi, a župna je zajednica mjesno očitovanje Crkve i "mjesto rasta u vjeri"²⁴. Temeljna označnica župne zajednice je upravo Isusova nazočnost. Radi se o zajednici koja se okuplja u njegovo ime jer živi ono što vjeruje, tj. svjedoči istinu i vjeru u nazočnost uskrsloga Krista (usp. Lk 24). Poput učenika u Emaus, župna zajednica, osluškujući riječi Isusa Krista, postaje hodočasnička zajednica, koja se na svomu hodu uzajamno hrabri, naviješta i svjedoči "svrhu svoje vjere: spasenje duša" (1Pt 1,9) dijalogizirajući o "radosti i nadi, žalosti i tjeskobi"²⁵. Župna zajednica, koja prihvaća Isusa u "tuđincu", bez obzira na svoju brojnost, za Kristovim stolom Riječi i Kruha otvara svoje oči i srce te širi radost života. To je zajednica koja ne tapka u mjestu niti je ideološki zaslijepljena već izlazi iz sebe, otvara se drugima i svijetu, 'ustaje i hodi' (usp. Lk 17,19) te postaje sposobna u tamu života unijeti svjetlost ljubavi i nade. U konačnici župna zajednica, koja se na svim svojim razinama, od djece do starih, od zdravih do bolesnih,

²³ Usp. Josip Balaban–Gordan Črpić–Josip Ježovita (ur.), *Vrednote u Hrvatskoj od 1999. do 2018. prema European Values Study*, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatsko katoličko sveučilište, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2019.

²⁴ Usp. Hrvatska biskupska konferencija, "Da vaša radost bude potpuna" (Iv 15,11), *Kateheza i rast u vjeri u današnjim okolnostima*, KS, Zagreb, 2016., 39.-71.

²⁵ Usp. GS, 1.

okuplja “polazeći od jedinstva Oca i Sina i Duha Svetoga”²⁶ te se hrani na sakramentima, učvršćuje svoje zajedništvo i postaje misionarska zajednica koja evangelizira i svjedoči.

Na tragu unutarnje vrsnoće i u duhu poslanja prve kršćanske zajednice, o kojoj izvješćuju Djela apostolska (2, 42-47), stvara se obiteljska ili kućna dimenzija župne zajednice, odnosno Crkva i župna zajednica proistječe iz obiteljskoga nukleusa.²⁷ Stoga je razumljivo da govor o temi braka i obitelji ima duboku ukorijenjenost i početni pečat u stvaranju župne zajednice. Od početka su se brakovi i obitelji okupljale u kućama, sabirale su se kod obitelji, koja je davala na raspolaganje svoj kućni prostor za okupljanje na molitvu i slavlje vjere. Iz tih malih bračnih i obiteljskih ćelija kreirala se “Domus Ecclesiae” iz koje su postupno izrastala župna središta.

Da bi se inkorporirala misao pape Franje u život zajednice o obnovi pastoralna i župne zajednice bilo bi korisno aktualizirati iskustvo prvih stoljeća, kada su kršćani bili malobrojni, a u kojima je buktio enormni misionarski duh i snaga. Očito je nužno poticati sustavnost obiteljskoga pastoralna te pomoću obiteljskih zajednica stvarati male kapilarne skupine koje će svjedočiti i širiti entuzijazam navještaja evanđelja.²⁸ Ako se uspostavi obiteljski pastoral u obliku evangelizacijskoga i misionarskoga poimanja cjelovitoga pastoralna onda tradicionalni pastoral ne bi stvarao poteškoće te bi se brzo osjetila kršćanska živost na svim pastoralnim i društvenim razinama. U tomu kontekstu treba što prije razabrati bitne pastoralne dimenzije te ih početi provoditi.

4. INTEGRIRATI, PRATITI, PROSUDITI ŽUPNI PASTORAL

Perspektivu župnoga pastoralna moglo bi se promatrati u duhu impostacije obiteljskoga pastoralna prema pastoralnoj strategiji pape Franje kroz tri glagola: *pratiti*, *prosuditi*, *integrirati*²⁹,

²⁶ Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija *Lumen gentium* (21. XI. 1964.), KS, Zagreb, 72008., 4.

²⁷ Usp. Joachim Gnillka, *Prvi kršćani. Izvor i početak Crkve*, KS, Zagreb, 2003., 212ss.

²⁸ Usp. Erio Castellucci, *La parrocchia. Chiesa pellegrina tra le case*, u: <http://www.settimananews.it/parrocchia/la-parrocchia-chiesa-pellegrina-le-case/> (23. rujna 2017.).

²⁹ Usp. AL, osmo poglavlje. Alojzije Čondić, *Obitelji, gdje si? Teološko-pastoralna prosudba*, Crkva u svijetu, Split, 2018., 119.-139.

o čemu temeljito rezonira pastoralist Antonio Ruccia.³⁰ U doba suvremenih tehnologija komunikacije, koje sve više potiču razvitak “virtualnoga svijeta”, pozvani smo osmišljavati župni pastoral u perspektivi razvitka odgovarajuće kulture, jer se sve više uči živjeti bez Boga, bez Crkve i župne zajednice te drugih institucija. Stoga je bitno stvarati župnu zajednicu koja nije virtualno usmjerena, već koja je bliska ljudima i osjetljiva na društvene i pastoralne poteškoće.³¹ No, pluralna i tekuća kultura odražava se na župni pastoral, jer se župa sve više izolira i postaje poput otoka te se pastoralni rad fragmentira što dovodi u pitanje *communio* kao središnju označnicu crkvenoga života.

*Pratiti slijed župnoga pastoralala.*³² Da bi župna integracija bila učinkovita od posebne je važnosti razvijati svijest pastoralne su/odgovornosti na župnoj razini i pripremati vjernike, osobito mlade, za pastoralno praćenje, čija je svrha, slijedeći Isusa, navijestiti evanđelje, odnosno produbiti smisao prvoga navještaja i katehetskoga poučavanja. Zanemarivanje pastoralnoga praćenja na župnoj razini može dovesti do razvodnjavanja pastoralala, jer bi time pastiri i vjernici potvrdili svoj individualizam i zajedničku nebrigu oko svoga poslanja i prenošenja vjere. Pastoralno praćenje je prigoda za pastoralnu metanoju i traženje pastoralnih mjesta u župi, jer uključuje osobe koje nastoje oko onih čija je duhovna i tvarna egzistencija ugrožena. U tomu vidu, pastoralno se praćenje ne odnosi u prvomu redu na probleme, već se usmjeruje na osobe, jer bi se u suprotnomu pastoral profesionalizirao. Kod nas prevladava pastoralno servisiranje i determinirani pastoral, koji, zbog svoje autoreferencijalnosti nije u stanju sagledati pastoral u cjelini i djelovati inovativno. Međutim, osobe nadahnute pastoralnom ljubavlju, odnosno djelovanjem u duhu Dobroga pastira (usp. Mt 9,35-38) ili milosrdnoga Samarijanca (usp. Lk 10,29-37) nastoje se uživjeti u situaciju potrebitih, pa pronalaze načine kako pomoći onima koji su u nevolji i približiti im Isusa. U pastoralnomu praćenju treba posvjedočiti zajedništvo, jer vjera nije tek “privatna stvar”, nego slavlje zajednice. Stoga, u župnoj zajednici valja, kroz animacijske oblike rada, poduzeti formativne i edukativne korake u kojima se pokazuje

³⁰ Usp. Antonio Ruccia, *La parrocchia secondo L'Evangelii gaudium. Integrare, accompagnare, discernere*, Edizione messaggero, Padova, 2018.

³¹ Usp. *Vjera, mladi, i razlučivanje zvanja*, Pripremni dokument XV. opće redovne skupštine biskupske sinode, Vatikan, 3. – 8. listopada 2018.

³² Usp. Antonio Ruccia, *La parrocchia secondo L'Evangelii gaudium*, 75.-101.

kršćanska ljubav i smisao osobama koje su klonule na hodu svoga životnog puta. Nije dovoljno stvarati programe radi aktivizma i dokazivanja, već, da se ne bi upalo u puki humanizam, treba se inspirirati načelom utjelovljenja stvarajući pastoralne programe prožete evanđeoskom formacijom, jer “Crkva mora brižno i pažljivo pratiti svoju najslabiju djecu, obilježenu izgubljenim i ranjenom ljubavlju, vraćajući povjerenje i nadu”.³³ Župna zajednica u pastoralnom praćenju vidi mogućnost traganja za obraćenjem i pomirbom rubnih kršćana, onih koji su se udaljili od Krista, širenje crkvenoga osjećaja, stvaranja molitvenoga ozračja i sakramentalnog uporišta te otvaranja kulturi. U skladu s tim vjernici su pozvani otkrivati smisao pastoralnoga i duhovnoga vodstva³⁴ u perspektivi nove evangelizacije te osmišljavati obiteljske, biblijske i druge razne župne zajednice i pastoralna savjetovališta i centre u svrhu intenzivnoga pastoralnog praćenja.

*Prosuditi župni pastoral.*³⁵ Pastoral se događa u konkretnomu crkvenom i društveno-kulturnom okružju i zato prosudba polazi od činjenica, a ne od dobrih želja, ulazeći u dubinu pastoralnih izazova. U tijeku prosudbe ili razlučivanja neminovno je izgrađivati dijalog, jer u župnoj se zajednici kroz duže razdoblje suživota nameću razne napetosti, prijepori, nemiri, otpori, nerazumijevanja, svađe, suprotstavljanja, različita iskustva i stavovi, nadiđeni oblici rada. Stoga je nužno prosuditi stanje, a prosudba nije trenutni čin, već proces, vrijeme rasta, izgradnje, sazrijevanja. Prosudba nije samo intelektualni i ljudski čin, već teološko-duhovna usmjerenost koja potiče jačanje ljubavi, vjere i nade i otvaranje Duhu Svetomu.³⁶ Stvarnost treba promatrati očima vjere pitajući se što Bog očekuje od konkretne župne zajednice u njezinim uvjetima, odnosno kako aktualizirati misionarski zaokret u svijesti župljana. Nije dovoljno prosuđivati zbilju s psihološkoga ili sociološkog aspekta, nužno je “znakove vremena” iščitavati evanđeoskom prosudbom, kako je svojedobno naučavao sveti papa

³³ AL, 291.

³⁴ Usp. Luca Bressan, *Discernimento e guida della comunità*, u: Armando Matteo (ur.), *Il discernimento. “Questo tempo non sapete valutarlo?” (Lc 12,56)*, Urabiana University Press, Roma, 2018., 217.-230.

³⁵ Usp. Antonio Ruccia, *La parrocchia secondo L’Evangelii gaudium*, 103.-144.

³⁶ Usp. Paolo Asolan, *Il discernimento teologico-pastorale*, u: Antonio Donato – Jules Mimeault (ur.), *Il discernimento. Fondamenti e luoghi di esercizio*, Atti del convegno, Editiones Academiae Alfonsianae, Roma, 2018., 151-162.

Ivan Pavao II.,³⁷ a produbio papa Franjo³⁸. Župni se pastoralni život ne smije prosuđivati na brzinu, npr. pitanje odnosa vjernika prema sakramentima ili katehezi, obiteljskomu pastoralu ili pastoralu slobodnoga vremena, već je potreban iskren suodnos pastira (biskup i župnik) i vjernika laika, provođenje duboke i odgovorne uzajamne analize, donošenje, često mučnih, odluka i poticanje verifikacije, jer tako se potiče duhovni rast i zajedništvo te konkretni pothvati župne zajednice. Razlučivati u prvomu redu ne znači tražiti negativnosti i loše strane u župnomu pastoralu, već u skladu s evanđeljem, pomoći jedni drugima posvijestiti stanje župne zajednice pred Bogom i svima omogućiti suradnju i sudjelovanje u životu Crkve. Razlučivanje se temelji na evanđelju, odnosno radi se o hodu na kojemu se nastoji otkriti volju Božju u određenim župnim situacijama, jer to je dar za koji treba moliti. Pastoralnom prosudbom šire se župna pastoralna obzorja, stvara se svijest odgovornosti kod vjernika za navještaj vjere, uključuje se vjernike u sva pastoralna i društvena područja te se stvara kršćanska vizija i produbljuje poslanje u svijetu.

*Integrirati župni pastoral.*³⁹ Da bi se, u perspektivi zajedništva, stvorio sinodalni i integralni oblik pastorala, nužno je župnu zajednicu otrgnuti tendenciji izdvojenosti i spontanosti, odnosno paralelnoga, separatnog i fragmentiranog pristupa pastoralu. U biti radi se o tomu da je žurno, radi evangelizacijsko-misionarske strategije pastorala, integrirati župni pastoral vodeći računa o individualizaciji i tehnologizaciji društvene svijesti i procesa. U mnogim aspektima pastoral je dezintegriran, što se očituje u činjenici da kod nas gotovo ne postoji sustavno osmišljen pastoral i pastoralni programi koji bi u perspektivi sinodalnosti očitovali evanđeosku brigu o duhovnoj živosti župnih zajednica na svim razinama. Radi se o integraciji župnoga pastorala *ad intra* i *ad extra*, jer suvremena župa ne može djelovati simfonijski ako nema razvijene pastoralne vizije i poslanja, osjećaja surad-

³⁷ Ivan Pavao II., Apostolska postsinodalna pobudnica *Pastores dabo vobis*, (25. III. 1992.), Nadbiskupski duhovni stol – Glas Koncila, Zagreb, 1991., 57.: “Pastoral nije samo vrsta umjetnosti ili splet pobudnih nagovora, iskustava, metoda; ona posjeduje ono teološko dostojanstvo, jer iz vjere prima načela i kriterije pastoralnoga djelovanja Crkve u povijesti ... Među tim načelima i kriterijima postoji jedan posebno važan: evanđeosko raspoznavanje društveno-kulturnih i crkvenih prilika unutar kojih se razvija pastoralno djelovanje”.

³⁸ AL, 293.: “Naime, zadaća je pastira ... razlučivanje situacija ... U pastoralom razlučivanju treba utvrditi elemente koji mogu potpomoći evangelizaciju i ljudski i duhovni rast”.

³⁹ Usp. Antonio Ruccia, *La parrocchia secondo L'Evangelii gaudium*, 23.-73.

nje i su/odgovornosti. Sukladno toj zamisli nužna je integracija župe u cjelovitu biskupijsku strategiju, gdje se poglavito njeguje dijalog između biskupa, svećenika i vjernika laika te integracija župnih zajednica na dekanatskoj razini. Osim toga, unutar svake župne zajednice važno je integrirati odnos između župnika i vjernika laika, što bitno uključuje rasterećenje tradicionalnoga pastorala na način da se kroz sinodalni vid u župni rad integri-
raju razna pastoralna vijeća, župne zajednice, pokreti, skupine, udruge, karizme. Učinkovitosti župnoga pastorala bitno pridonosi integracija kršćanske inicijacije, obiteljskoga pastorala i pastoral mladeži, odnosno cjelovitoga kršćanskog odgoja i znanja, duhovnoga i pastoralnog vodstva. U kriteriološkoj i kairološkoj analizi kao sržni izazov uočava se rad na integraciji sakramenata, kateheze i karitasa, jer njihova odvojenost bitno dovodi do narušavanja kršćanskoga identiteta. Nakon unutarnje integracije lakše se razvija integracija *ad extra*. Promjenom unutarnje svijesti stvara se prostor integrativnoga odnosa prema svijetu, društveno-kulturnim procesima, gdje je žurno nasuprot kulturi individualizacije stvarati kulturu zajedništva, jer evanđelje je upućeno svima. Isus nikoga nije isključivao, stoga je potrebno, polazeći od Krista, u duhu sinodalnosti, a pomoću pastoralnih pothvata i strategije u život župne zajednice integrirati sve ljude, osobito siromašne, odbačene, rastavljene, udaljene od vjere, osobe s ruba života i društva. U tomu smislu nasušno je potrebna župa misionarskoga duha.

ZAKLJUČAK

Dugo je vremena župna zajednica mogla biti spokojna, međutim danas se našla pred naletom postmodernoga doba, koje ne trpi jednosmjernu obrascu te od župne zajednice zahtijeva sasvim novi oblik pastoralnoga rada. Prije svega više ne može samo župnik biti nositelj pastorala, a većina vjernika ponašati se kao pasivni promatrači ili puki religijski serviseri. Nedovoljan je statičan pastoral i pastoralni minimalizam, koji teže samo očuvati vjeru i brinuti se za svoju župnu zajednicu. U suvremeno doba tehnomenadžerske relativizacije duha i vrjednota žurno je razvijati svijest crkvenosti i odgajati naraštaje za župni misionarski pastoral u kojemu će se produbljivati duh zajedništva i brige za bližnje. Radi se o pastoralu koji "izlazi" iz sebe i svoje začahurenosti, traži nova pastoralna područja, ide u susret ljudima i ulazi u komunikaciju sa svijetom svjedočeći da je danas

moгуće živjeti u skladu s evanđeljem. U našim hrvatskim okolnostima žurno je pastoralno obraćenje, koje bi se usmjerilo na integralni i sinodalni oblik pastora. Na tragu evangelizacijske otvorenosti župna zajednica ne nastojati samo oko same sebe niti se svodi na pastoral utemeljen samo na podjelu sakramenta i djelomičnoj katehezi bez refleksije na karitas, već širi obzorja u duhu evanđelja. U skladu s društvenim promjenama i u vidu mjesne Crkve potreban je prikladniji pastoral koji, promatrajući ga kroz praćenje, prosudbu i integraciju teži umrežavanju pastoralnih struktura te redefiniranju župne zajednice, jer inače može postati svrhom same sebi. Župa nije tek administrativna postaja, već krajnje očitovanje Crkve, pa je u tomu vidu župa i danas nezaobilazno mjesto susreta Boga i čovjeka.

PARISH COMMUNITY FACING THE CHALLENGES OF MODERN TIMES

Summary

In a growing cultural, ethical and religious pluralism, parish community is called to witness its identity and proclaim the gospel. In a changing world of a fast paced life, full of challenges and pitfalls, the purpose of a parish is to lead people to God and to one another, listening to their troubles, joys and hopes, because the concrete man is always at the heart of parish community. The traditional parish needs a metamorphosis, because in modern times the missionary form of parish community is open to all and it is in the service of proclaiming, transmitting and celebrating faith in the community. Therefore, the author examines the influence of socio-cultural circumstances on the development of parish pastoral, and then presents the pastoral work and parish communities according to Pope Francis' understanding. Also, he emphasizes the theological-pastoral searching for the essential in the world, which is based on the discovery of the principle of incarnation, in Jesus Christ, in whom the sense of human existence is mirrored. In the end, using the method of pastoral or evangelical judgment, he perceives and clarifies the strategy, i.e. the perspective of parish community, through a dynamic pastoral model of three verbs: to integrate, to monitor and to judge.

Key words: pastoral work, parish community, culture, modern times, family.